

# AKTUALITĀTES SIEVIEŠU UN VĪRIEŠU VIENLĪDZĪGU TIESĪBU UN IESPĒJU VEICINĀŠANĀ

FEBRUĀRIS 2024

## LATVIJĀ:

- Valsts apmaksātas sieviešu higiēnas preces skolās varētu būt pieejamas no nākamā gada. Šobrīd iniciatīva tiek izstrādāta atbildīgo ministriju - Labklājības, Veselības un Izglītības un zinātnes ministrijas, ietvaros. Veselības ministrijā ir izstrādāti Ministru kabineta noteikumu grozījumi, kas paredz, ka kopā ar citām higiēnas precēm, skolām būs jānodrošina arī higiēniskās paketes. Savukārt iniciatīvas autori Sieviešu sadarbības tīkls šobrīd gatavo pilotprojektu Balvu un Aizkraukles novados, kuru rezultātā tiks apzināts meiteņu viedoklis un skolu administrācijas viedoklis.
- Šogad Tiesībsarga birojā darbu ir sākusi Diskriminācijas novēršanas nodaļa, kura plāno veikt plašu diskriminācijas situācijas novērtējumu valstī. Līdz šim šāds visaptverošs novērtējums nav veikts. Pašlaik Tiesībsarga birojs sociālos medijos īsteno kampaņu "Piešķil savu empātiju" - 10 raidījumu ciklu, kurā notiek sarunas par dažādām iedzīvotāju grupām, kas pakļautas stereotipiem un diskriminācijai.
- Š. g. 8. martā Rīgā norisināsies sieviešu solidaritātes gājiens. Gājiena sākums plānots plkst. 12.00 pie Brīvības pieminekļa. Pēc runu teikšanas no Brīvības pieminekļa laukuma gājiens virzīsies pa Kaļķu ielu, noslēdzoties Jēkaba laukumā. Gājiena rīkotāji vēlas uzsvērt, cik būtiski ir vērsties pēc atbalsta un palīdzības vardarbības ģimenē un vardarbības pret sievietēm gadījumos. Tāpat 6. martā no 18.00 līdz 20.00 Pils ielā 21 norisināsies plakātu darbnīca, kurā būs iespēja izveidot plakātus gājienam.

- Vērtējot situāciju vardarbības ģimenē un vardarbības pret sievieti jomā 2023. gadā, ir pieaudzis draudu un vajāšanas skaits, kā arī ir reģistrēti vairāk pārkāpumi tuvošanās liegumiem nekā iepriekš. 2023. gadā lēmumi par pagaidu aizsardzību noteikti pret gandrīz 4435 personām, kas ir par 627 vairāk nekā 2022. gadā. Visbiežāk vardarbība tiek veikta alkohola un narkotiku reibumā - sešos gadījumos no 10 varmāka ir bijis reibumā. Nākamgad Latvijā ir plānots ieviest varmāku elektronisko uzraudzību.
- Ik gadu februārī tiek atzīmēta *Go Red for Women* diena, kad tiek aktualizēta sievietes sirds veselība un sievietes tiek aicinātas pievērst uzmanību šim jautājumam. Tāpat no 5. marta līdz 7. martam sievietes varēs veikt bezmaksas mērījumus sirds veselības profilaksei. Bezmaksas sirds un asinsvadu risku pārbaudes būs pieejamas “Mēness aptiekas”, “Veselības centru apvienības” un “Centrālās laboratorijas” veselības pieturās Rīgā, Pierīgā, Jūrmalā, Bauskā un Daugavpilī. Pārbaudes notiks biedrības “ParSirdi.lv” rīkotā sievietes sirds veselības mēneša ietvaros akcijā “Sievietes sirds un VISS(ums)”.
- Latvijā joprojām ir vērojama zema sieviešu atsaucība ierasties uz krūts vēža skrīningu. Kamēr citās valstīs tie ir 70-80% sieviešu, kuras atsaucas aicinājumam, Latvijā vēl nevienu gadu nav pārsniegti 50% no visām uzrunātajām sievietēm. Ārsti norāda, ka lielāku atsaucību var panākt ar personalizētu pieeju – piezvanot vai nosūtot īsziņu. Arī veselības pratība un zināšanas par vēža riskiem Latvijā nav pietiekamas. Vienlaikus **Nacionālais veselības dienests norāda, ka šobrīd tiek strādāts pie risinājuma, lai varētu ieviest īsziņu nosūtīšanu mērķauditorijai ar aicinājumu veikt valsts apmaksātu vēža skrīningu**. Paredzams, ka šīs izmaiņas varētu tikt ieviestas 2025. gada 1. pusgadā.
- Zināšanas par reproduktīvo un seksuālo veselību Latvijā joprojām ir salīdzinoši zemas, kā arī situācija neuzlabojas - eksperti ir vienisprātis, ka Latvijā ir kritiski nepieciešama pieaugušo un bērnu izglītošana par šiem jautājumiem. Tā, piemēram, 2021. gadā 443 bērni piedzima meitenēm vecumā no 10 līdz 19 gadiem, bet 2022. gadā tika veikts 31 aborts 15-17 gadus vecām meitenēm. Tāpat Latvija ir otrajā vietā ES pēc HIV transmisiju skaita. Pašlaik Izglītības un zinātnes ministrijā ir izveidota darba grupa, kas strādā pie praktiskajiem soļiem, lai ieviestu mācību saturu par šīm tēmām izglītības sistēmā.

- Lai palīdzētu cilvēkiem ar invaliditāti, jauniešiem bez iepriekšējas darba pieredzes, pirmspensijas vecuma cilvēkiem, ilgstošiem bezdarbniekiem un jaunajām māmiņām, sociālais uzņēmums “Ligero” jau piekto reizi organizē darba iespēju festivālu “Visiem!”. Festivāla mērķis ir inovatīvā un praktiskā veidā savest kopā darba devējus ar potenciālajiem darbiniekiem, bet izglītības iestādes - ar saviem nākotnes audzēkņiem. Uzņēmumi, organizācijas un izglītības iestādes pasākumā aicinātas piedalīties ar radošām meistarklasēm un interaktīviem stendiem. Dalību festivālā iespējams pieteikt līdz 8.maijam "Ligero" mājas lapā. Festivāls notiks 24. maijā Rīgā, Vērmānes dārzā.

## E I R O P Ā :

- Eiropas Savienības Padomes prezidējošā valsts Beļģija un Eiropas Parlaments š.g. 6. februārī vienojās par pirmo ES tiesību aktu par vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē. Jaunajā tiesību aktā ir paredzēti minimālie noteikumi attiecībā uz konkrētu noziedzīgu nodarījumu un sodu, kas vērsti pret šādu vardarbības veidu, definēšanu. Tajā ir arī noteiktas visu veidu vardarbībā cietušo personu tiesības un paredzēti dažādi aizsardzības līdzekļi. Ar jauno tiesību aktu visā ES tiks noteikta kriminālatbildība par šādiem nodarījumiem: sieviešu dzimumorgānu kropļošana, piespiedu laulības, intīmu attēlu kopīgošana bez piekrišanas, kibervajāšana, kiberuzmākšanās, kiberkūdišana. Ar direktīvu tiks ieviesti arī atbildību pastiprinoši apstākļi, piemēram, atkārtota vardarbība pret sievietēm, vardarbības aktu veikšana pret neaizsargātu personu vai bērnu un ārkārtīgi smagas vardarbības veikšana. Jaunais tiesību akts arī atvieglos šajos noziegumos cietušo personu piekļuvi tiesu iestādēm un uzliek dalībvalstīm pienākumu nodrošināt pienācīgu specializētas aizsardzības un atbalsta līmeni. Dalībvalstīm ir, piemēram, jānodrošina, ka cietušie var ziņot par vardarbības aktiem pret sievietēm vai par vardarbību ģimenē, izmantojot pieejamus un viegli lietojamus kanālus, tostarp ietverot iespēju ziņot tiešsaistē. Saskaņā ar šodien panākto vienošanos cietušajiem jābūt pieejamiem specializētiem atbalsta dienestiem, piemēram, izvarošanas upuru krīzes centriem, kas sniegtu konsultācijas un atbalstu, informētu par piekļuvi juridiskām konsultācijām un palīdzētu atrast krīzes centru un medicīnisko aprūpi. Turklāt dalībvalstīm ir jānodrošina valsts palīdzības tālruņa līnijas pieejamība, lai no vardarbības cietušie varētu to izmantot bez maksas 24 stundas diennaktī 7 dienas nedēļā. Galīgais tiesību akts vēl jāpieņem ES Padomē un Eiropas Parlamentā.

- Š.g. 20. februārī Eiropas Savienības Padome vienojās par galīgo versiju direktīvai, kuras mērķis ir visā ES stiprināt līdztiesības iestāžu lomu cīņā pret diskrimināciju dzimuma, rases vai etniskās izcelsmes, reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai seksuālās orientācijas dēļ. Šobrīd Eiropas Parlamentam ir jāsniedz sava piekrišana direktīvas versijai. Šis priekšlikums tika iesniegts kopā ar paralēlu priekšlikumu par līdztiesības iestāžu standartiem attiecībā uz vienlīdzīgu attieksmi un iespēju vienlīdzību starp sievietēm un vīriešiem nodarbinātības un profesijas jautājumos. Lai nodrošinātu maksimālu saskaņotību starp abām direktīvām, Padome nolēma pielāgot savas sākotnējās vispārējās pieejas tekstu, lai to saskaņotu ar paralēlo priekšlikumu. Abas direktīvas paredzēts pieņemt 2024. gada maijā. Dalībvalstīm būs divi gadi, lai pielāgotu savus valsts tiesību aktus.
- Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts ir nācis klajā ar jaunu publikāciju “Sievietes, kas bēg no kara: pieeja seksuālās un reproduktīvās veselības pakalpojumiem ES, ņemot vērā Pagaidu aizsardzības direktīvas noteikumus”. Ziņojuma galvenais mērķis ir novērtēt ES specializēto pakalpojumu pieejamību konfliktu izraisītās seksuālās vardarbības upuriem. Tāpat ziņojumā tiek apzinātas nepilnības seksuālās un reproduktīvās veselības pakalpojumu sniegšanā, lai sniegtu ieteikumus, kā nodrošināt tūlītēju atbalstu konfliktu izraisītās seksuālās vardarbības upuriem.
- Kā liecina Igaunijas Statistikas departamenta aptaujas rezultāti, Igaunijā katrs trešais vīrietis atzīst, ka dzīves laikā ir piedzīvojis vardarbību attiecībās. Vardarbību visbiežāk ir piedzīvojuši 18-29 gadus veci vīrieši, bet vismazāk 65-74 gadus veci vīrieši.
- Francijas parlamenta augšpalāta 28. februārī atbalstīja likumprojektu par abortu pieejamības nostiprināšanu valsts konstitūcijā. Janvārī likumprojektu atbalstīja arī parlamenta apakšpalāta - Nacionālā asambleja. Marta sākumā Versaļā sapulcēsies abu parlamenta palātu deputāti, lai piedalītos kopīgā balsojumā par likumprojektu, kas paredz grozīt konstitūcijas 34. pantu, atsaucoties uz “sieviešu brīvību veikt abortu, kas ir garantēta”. Ja vismaz trīs piektdaļas deputātu atbalstīs grozījumus, tad jautājums nebūs jāvirza apstiprināšanai referendumā un Francija kļūs par pirmo valsti pasaulē, kas savā konstitūcijā nodrošinās abortu pieejamību.

- Ziemeļvalstu Dzimumu līdztiesības fonds ir izsludinājis pieteikumu iesniegšanu jauniem projektiem dzimumu līdztiesības jomā 2024. gadam. Ziemeļvalstu Dzimumu līdztiesības fonda mērķis ir stimulēt Ziemeļvalstu sadarbību dzimumu līdztiesības jomā. Lai varētu pretendēt uz Ziemeļvalstu Dzimumu līdztiesības fonda finansējumu, plānotā darbība jāsāk 2024. gadā un jāīsteno divu gadu laikā. Finansējumu var izmantot, piemēram, kopīgu metožu izstrādei, jaunu zināšanu iegūšanai vai konferenču organizēšanai un tīklu veidošanai.

## P Ā S A U L Ē :

- 6. februāris ir Starptautiskā diena nulles tolerancei pret sieviešu dzimumorgānu kropļošanu. ANO Dzimumu līdztiesības un sieviešu iespēju veicināšanas institūcija savā paziņojumā norāda, ka vairāk nekā 200 miljoni meiteņu un sieviešu ir veikta dzimumorgānu kropļošana. Ir sagaidāms, ka šogad gandrīz 4,4 miljoni meiteņu būs pakļautas šīs kaitējošās prakses riskam. Tas nozīmē, ka ik dienas vairāk nekā 12 000 meiteņu tiks veikta dzimumorgānu kropļošana.
- 11. februāris jau devīto reizi tiek atzīmēta kā Starptautiskā diena sievietēm un meitenēm zinātnē. Šīs dienas kontekstā ANO šogad īpaši izceļ zinātnes un jauno tehnoloģiju radītās iespējas, kā arī diskriminācijas riskus sievietēm un meitenēm.
- Divus gadus pēc Krievijas izvērstā kara Ukrainā, aicinām iepazīties ar ANO Dzimumu līdztiesības un sieviešu iespēju veicināšanas institūcijas sagatavoto materiālu par Ukrainas sieviešu un meiteņu situāciju.
- Uzsverot sieviešu nozīmi NATO struktūrās un kolektīvajā aizsardzībā, pirmo reizi NATO vēsturē Tāldarbības radiolokāciju sistēmas lidmašīnas (AWACS) misiju veikušas tikai sievietes. Ar šo lidojumu NATO vēlas pievērst uzmanību vienlīdzības jautājumam un tam, ka arī sievietes strādā profesijās, kurās tradicionāli dominē vīrieši. Vienlaikus NATO ar šo lidojumu vēlas arī uzsvērt sieviešu lomu militārajā aviācijā.